

Sreča je v branju ali knjižnice v Helsinkih

Intervju z bibliotekarko Mileno Runko

Špela Pahor
Mestna knjižnica Piran
spela.pahor@guest.arnes.si

Na stenah Mestne knjižnice Izola smo si lahko v mesecu septembru in oktobru ogledali dve zanimivi fotografski razstavi. Posnela jih je naša sodelavka Milena Runko, ki se je letos poleti skupaj s prijateljicami odpravila na počitnice na Švedsko in Finsko. Razstavljenе fotografije predstavljajo Nacionalno knjižnico v Helsinkih in Osrednjo knjižnico Oodi.

Milena, vsako poletje se s prijateljicami odpravite na počitnice. Letos ste izbrale Švedsko in Finsko. Zakaj?

Bolj kot počitnice so to potovanja. Vsakič si prizadevamo, da bi v času, ki ga imamo na razpolago, iz svojih potepanj odnesle kar največ. Zakaj ravno Švedska in Finska? Tako je nanese... poletni termin, ugodne letalske karte, pa tudi sicer nas zadnja leta bolj vleče na sever, ima svoj čar (smeh).

V Mestni knjižnici Izola si zaposlena od leta 1996. Verjetno te že zaradi svojega poklica na potovanjih pritegnejo tudi knjižnice. Ker si veliko potovala, bi morda vsaj naštel nekaj najbolj zanimivih knjižnic, ki si jih obiskala.

Res je, če je le mogoče, si na svojih potovanjih vedno ogledam tudi kakšno knjižnico. Običajno so to institucije z bogato tradicijo, ki veliko povedo o kulturi naroda. Zanimive so vse, vsaka po svoje... če jih morda samo nekaj naštejemo: pariška knjižnica v Kulturnem centru Georges Pompidou, Nacionalna knjižnica Češke republike v Pragi, rimska »Biblioteca istituzionale della città metropolitana«, »Biblioteca Gòtic-Andreu Nin« v Barceloni, »Central library« in »National library of Scotland« v Edinburgu, »Victoria public library« v Londonu, Celzova knjižnica v Efezu (danes spomenik zgodovinskega pomena)...

V Helsinkih ste si ogledale Nacionalno knjižnico in knjižnico Oodi. Odločila si se postaviti dve ločeni fotografski razstavi. Morda bi nam povedala, kaj že na prvi pogled loči ti dve knjižnici.

Knjižnici se zelo razlikujeta, tako vsebinsko kot tudi vizualno. Prav iz tega razloga sem se odločila, da razstavi postavim ločeno, zdelo se mi je edino smiselno.

Knjižnico Oodi odlikuje moderna arhitektura, zanimiva pa je tudi njena ponudba, ki daleč presega samo izposajo knjig. Bi nam povedala kaj o tem?

Navzven je to imponantna moderna struktura v obliki ladje, grajena iz lesa in stekla z jekleno konstrukcijo. Notranjost je razdeljena v tri nadstropja, ki jih povezuje osrednje spiralno stopnišče (poleg dvigal seveda). Tako imenovana knjižna nebesa, »book heaven«, se nahajajo na vrhu in v bistvu zasedajo le tretjino prostora, kjer je na voljo 100.000 enot gradiva. Ko vstopiš v Oodi, si sprva presunjen nad velikostjo, potem pa vedno bolj nad ponudbo. Poleg knjig, časopisov in revij so tu še vrhunski računalniki, 3D-tiskalniki, laserski rezalniki, šivalni stroji, studii za glasbeno in videoprodukcijo, kuhinja za kuharske tečaje, informativni center EU, sobe za druženje, učenje in delo, kino, večnamenska dvorana, pravljčna soba, igrišče... skratka za vsakogar nekaj.

Kako pa je prišlo do ideje za tako moderno knjižnico z vsestransko ponudbo, od branja in izposoje knjig do likanja, šivanja, snemanja...?

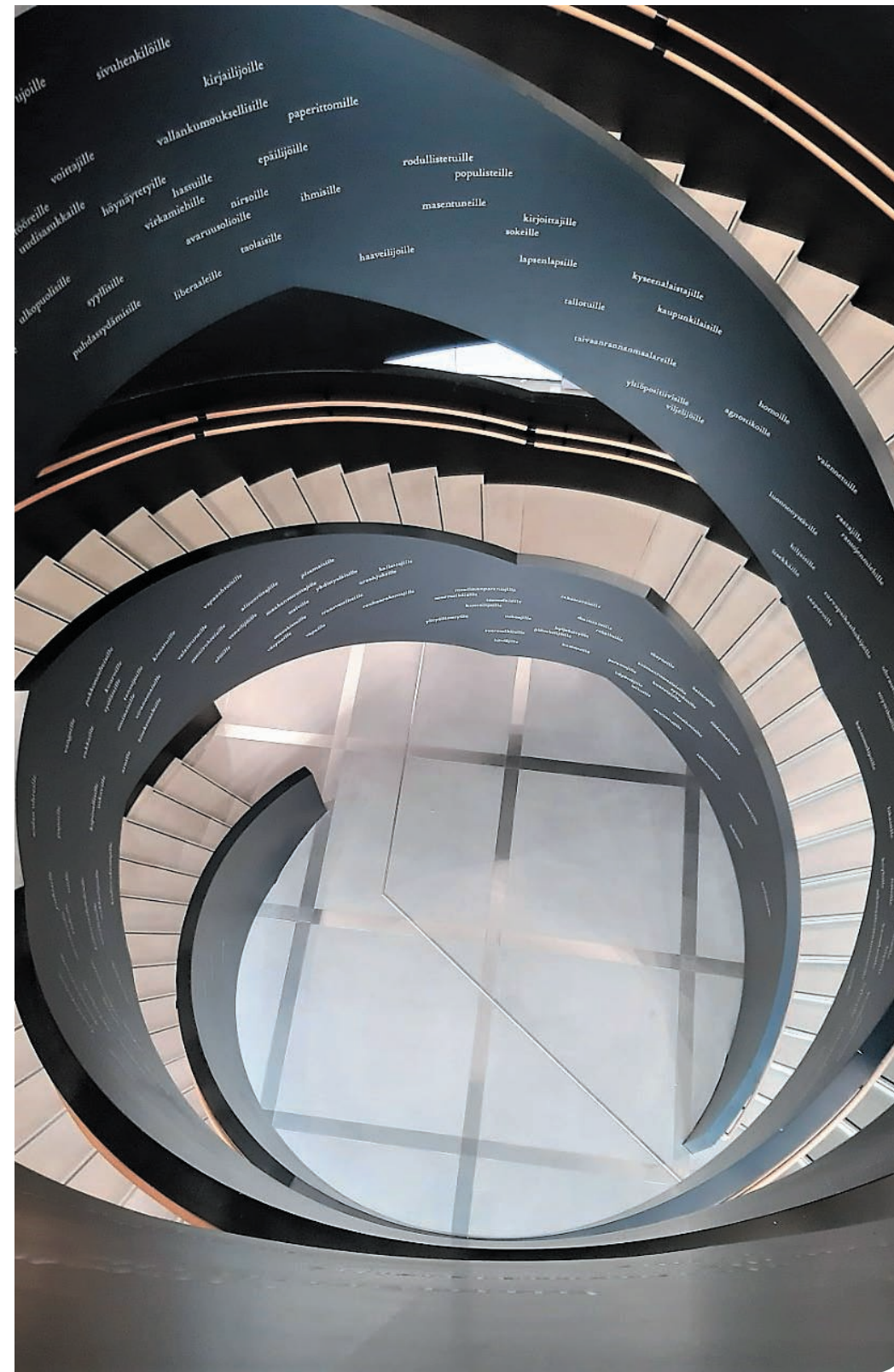
Osrednjo knjižnico Oodi so Finci snovali kar dvajset let. Nastala je na podlagi želja in potreb uporabnikov. Prebivalci so lahko svoje ideje, nasvete in predloge podajali preko spletnih strani, na urbanih prireditvah in različnih kampanjah. Tudi ime knjižnice »Oodi« je bilo izbrano preko javnega razpisa. Pravzaprav lahko tu govorimo že o kulturnem centru s funkcionalno partnersko mrežo. Samo mesec dni po našem obisku je knjižnica v Atenah prejela nagrado Mednarodne federacije knjižničnih združenj in ustanov (IFLA) za najboljšo javno knjižnico.

Kakšen vtis pa si dobila ob obisku Nacionalne knjižnice?

Pravo nasprotje knjižnice Oodi. Ko stopiš v notranjost, te navda občutek, kot bi vstopil v preteklost, v obdobje, bogato z velikimi umi in idejami. V svoji bogati zbirki knjižnica hrani približno tri milijone knjig in še enkrat toliko drugih publikacij. Poleg ohranjanja finske pisne kulturne dediščine je ta knjižnica največja zakladnica spisov, posvečenih Ruskemu cesarstvu. Ustanovljena je bila leta 1640 in je tako najstarejša in največja znanstvena knjižnica na Finskem. Stoji v neposredni bližini Helsinške katedrale.

Zavzema obiskovanje knjižnic in branje knjig na Finskem velik del vsakdanjega življenja prebivalcev?

Finci so navdušeni bralci in uporabniki knjižnic. Prepričani so, da knjižnice pozitivno vplivajo na kakovost življenja, dela in študija. Čeprav virtualni obiski

izpodrivajo fizične obiske in se je število knjižnic v zadnjih osemnajstih letih zmanjševalo, se še vedno lahko pohvalijo z zavirljivimi rezultati. Statistični podatki kažejo (<https://www.libraries.fi/statistics>), da je bilo v letu 2018 izposojenih 84,5 milijona enot gradiva, to je približno 15 enot na prebivalca. Skupno beležijo skoraj 50 milijonov fizičnih obiskov, torej v povprečju 9 obiskov na prebivalca, k temu pa lahko dodamo še 38 milijonov virtualnih obiskov. V relativnem smislu in po mednarodni primerjavi so to izredni dosežki.

Je na Finskem veliko priseljencev in v katerih jezikih si lahko bralci izposodijo knjige?

Finska šteje približno 5,5 milijona prebivalcev. Večina je Fincev (preko 90%), sledijo Švedi, Rusi, Estonci, Romi in Samiji. Uradni jezik je finščina in švedščina. Zaradi mednarodnih razmer zadnja leta beležijo porast priseljencev. Knjižnice imajo na tem področju pomembno vlogo, saj nudijo podporo pri integraciji le teh: širok nabor gradiva za učenje finskega jezika, jezikovni tečaji, gradivo v jeziku priseljencev, poudarek na vrednotah, kot so svoboda govora, izobraževanje, enakost in odprtost. V knjižnici Oodi si obiskovalci lahko izposodijo gradivo v skoraj dvajsetih jezikih.

V knjižnici Oodi si doživela tudi srečanje z vedeževalko...

(smeh)... ne vem, če je bila ravno vedeževalka. Ogovorila me je v meni nerazumljivem jeziku. Dejstvo je, da se knjižnica nahaja v samem središču mesta, nasproti finskega parlamenta. Odprta je vsak dan, od jutra do poznega večera in v tem času je vsak dobrodošel. Ni slučaj, da ji pravijo kar »dnevna soba naroda«.

Na fotografijah je videti, da so knjižnice namenjene tudi družabnemu življenju. Bila si na poroki, a fotografirati je nisi smela...

Na poroko smo naletele ravno ob obisku Nacionalne knjižnice. Tam veljajo drugačna pravila, najbrž zaradi varnosti. Predno vstopiš v knjižnico, moraš v

predverju odložiti vrhna oblačila, torbice, vrečke. Neveste in ženina seveda nismo smele fotografirati. Za knjižnico Oodi pa itak velja, da je druženje brez razloga dovoljeno in celo priporočljivo.

Velik je tudi poudarek na udobju...

Arhitekti in izvajalci del so strokovno znanje kombinirali s tradicijo in sodobnimi trendi. Stavba je zasnovana tako, da je energetsko učinkovita. Pri gradnji so uporabili predvsem lokalne vire. Ogromno je prostora, veliko svetlobe, znotraj knjižnice so postavljena živa drevesa, tako imenovana »green room« z živimi rastlinami namesto stene kar vabi med zelene blazine, udobni sedeži, rimske stopnice... in nenazadnje ogromen balkon, kjer poleti lahko občudujemo park Toolonlahti in središče mesta.

Poskrbljeno je tudi za mamice z malimi otroki, vozičke...

Veliko je igralnih površin, didaktičnih igrac, slikanic in kartonk za najmlajše... in ja, celo posebej označena parkirna mesta za vozičke.

So v teh velikih knjižnicah kотиčki, kjer mora biti tišina in mir za branje in študij, in tudi prostori, kjer je bolj živahno?

Knjižnico Oodi odlikuje velika raznolikost prilagodljivih prostorov. Preko spletne strani varaamo.hel.fi lahko rezerviraš prostor za različne namene. Vedno se najde kotichek, kjer lahko v miru uživaš v branju. Zraven si lahko privoščiš kavico ali kakšen prigrizek. Študijska soba se nahaja v drugem nadstropju. Najbolj živahno je v prvem nadstropju. Tam se nahaja restavracija, kino, večnamenska dvorana, informativni center EU, Helsinki-info... Pretok ljudi je izredno velik. Od odprtja, decembra 2018, ob praznovanju stoletnice finske osamosvojitve, je knjižnico obiskalo že več kot dva milijona ljudi.

Kakšne so poleg literarnih večerov še prireditve v teh knjižnicah?

Na tem mestu bi mogoče omenila knjižnično mrežo Helmet (Helsinki Metropolitan Area Libraries), ki povezuje knjižnice mest Helsinki, Espoo, Kauniainen in Vantaa. Te knjižnice, preko šestdeset jih je, oskrbujejo več kot milijon uporabnikov v metropolitanskem območju. Dogodki so tako na sporedu praktično vse dni v letu. Lahko so to literarni večeri, raznorazne delavnice, koncerti, kinopredstave, predavanja, krožki, organizirani ogledi, prireditve za otroke... Nekje sem zasledila izjavo direktorice knjižnice Oodi, gospe Soininvaara, ki pravi, da je dandanes bistvena naloga knjižnic zmanjšati tako imenovani »digitalni razkorak«. Prostovoljci tako dvakrat tedensko pomagajo starejšim občanom pri uporabi računalnikov, pametnih telefonov, tabličnih računalnikov in na ta način zagotavljajo podporo pri soočanju z digitalnim svetom. Helmetova e-knjižnica je ena največjih v nordijskih državah.

Kaj pa ure pravljic?

V knjižnici Oodi skrivna vrata peljejo do pravljicne sobe z udobnimi sedeži v barvi manga, ki kar vabi v svet pravljic. Knjižnice na Finskem zelo tesno sodelujejo z vrtci in šolami. Nedvomno je tudi pripovedovanje zgodb vključeno v številne dejavnosti knjižnice.

Vsi prostori delujejo izjemno čisti...

Res je, to je tudi mene presenetilo. Ne vem, kako jim to uspeva pri masi ljudi, ki vsakodnevno obiščejo njihove prostore.

Poleg moderne opreme knjižnico Oodi krasijo tudi prelepi tepihi...

Umetniške preproge so oblikovali finski ilustratorji. Navdih so dobili iz finske literarne klasike. V knjižnici je razstavljenih tudi nekaj umetniških eksponatov iz zbirke Helsinškega umetniškega muzeja (HAM). Zelo impresantno je osrednje spiralno stopnišče, ki ima na notranjih stenah stopnišča naslikanih okrog štiristo posvetil, delo umetnika Otta Karvonena.

Kako pa je s članstvom, članarino?

Na Finskem imajo knjižnice močan položaj v družbi. Storitve so brezplačne in na voljo vsem. Finska je država, kjer je znanje moč, kjer se častijo besede in kjer je izobrazba neverjetno dobra in izobraževanje na voljo vsem. Knjižnice so močno vpete v izvajanje ključnih vrednot finske družbe.

Če bi se dalo primerjati finske knjižnice s slovenskimi, katere so najbolj očitne podobnosti in razlike?

Menim, da je mentaliteta ljudi drugačna. Dojemanje knjižnice kot institucije se zelo razlikuje. Vemo, da knjižnice že dolgo niso več zgolj tradicionalne izposojevalnice knjig, tudi pri nas ne. V svojem okolju postajajo vse bolj pomembna socialna stičišča in s svojo družbenovzgojno vlogo prispevajo k izenačevanju kulturnih, izobraževalnih in socialnih možnosti. In vendar se večina knjižnic sooča s prostorsko stisko, konstantnim pomanjkanjem finančnih sredstev in pomanjkljivim posluhom ter nizki angažiranosti lokalnih oblasti pri reševanju dotičnih problemov. Vse to pa je bistvenega pomena za vključevanje prebivalcev v delovanje knjižnic in vpetost knjižnice kot take v lokalno okolje.

Koliko poudarka pa dajo na katalogizacijo? So pravila tudi tako stroga kot pri nas?

Pri katalogizaciji knjižničnega gradiva so pravila stroga. Uporabljajo standarde ISBD (International Standard Bibliographic Description) in RDA (Resource Description and Access) ter v nekaterih knjižnicah LRM (Library Reference Model). Ta standardna pravila in konceptne modele vzdržujejo mednarodne mreže za razvoj knjižničnega sektorja. Za klasifikacijo gradiva sta v uporabi UDC (Universal Decimal Classification) in DDC (Dewey Decimal Classification), včasih v kombinaciji z nekim specifičnim nacionalnim sistemom klasifikacije.

Aarto Paasilinna je verjetno najbolj znan in največkrat prevajan finski avtor. Mu je v knjižnicah namenjen kak poseben prostor? Poseben poudarek?

Aarto Paasilinna sodi med najbolj plodovite finske pisatelje z nadvse širokim krogom bralcev, ki v svojih delih opisuje predvsem svoje rojake-posebneže. Njegova dela so prevedena v več kot dvajset jezikov, med njimi tudi v slovenščino. Prevod njegovega romana Gozd obešenih lisic, ki ga je prevedla

Jelka Ovaska Novak, je bil sploh prvi prevod Paasilinnovih del v kakšen tuj jezik. Kljub temu nisem opazila, da bi mu bil namenjen kak poseben prostor.

V Izolo prihaja na počitnice Finec, gospod Kari Klemelä, ki prevaja knjige slovenskih pisateljev v finščino. Za svoje prevode iz slovenskih jezikov, tudi slovenščine, je prejel več priznanj, tudi prestižno Lavrinovo nagrado. Ste na policah opazile tudi knjige slovenskih avtorjev v finščini?

Gospod Kari Klemelä je drugi prevajalec, ki je kadar koli prevajal iz slovenščine v finščino. Slovenščina mora biti za Finca precej »eksotičen« jezik... in obratno (smeh). V knjižnici Oodi smo se trudile poiskati kakšno knjigo slovenskega avtorja ali kakšno delo v slovenskem jeziku, za pomoč smo prosile celo knjižničarko. Vse, kar nam je uspelo izbrskati so bili Prešernovi »Sonnets of unhappiness and other poems« in Paasilinna »Zajče leto« v slovenščini, pa še tega na policah ni bilo.

Kakšni pa so bili vaši splošni vtisi o življenju na Finskem? Kakšni so se vam zdeli Finci po naravi?

Pravzaprav prijetni... prijazno zadržani, nevsiljivi. Predvsem me je presenetilo to, da ni bilo nikjer zaznati nobenega hitenja. Ne vem, mogoče je bil to lažen vtis, verjetno bi morala tam preživeti več časa.

Verjetno je še veliko stvari, o katerih bi lahko govorila...

Če se za konec navežem na prejšnje vprašanje... Nedavno je bila objavljena lestvica najsrečnejših narodov na svetu. Po poročilu Združenih narodov o globalni sreči, je vrh lestvice že drugo leto zapored osvojila Finska. Najsrečnejši pa niso le Finci, ampak tudi priseljenci, ki so si na Finskem ustvarili bivališče. ●

XX Naj se vas v prihajajočem letu dotakne čim več nepozabnih trenutkov v družbi vaših najdražjih, Knjižničarske novice pa ostanejo vaše zveste spremljevalke na poslovni poti. Srečno in zdravo 2020! Bojana Medle **XX**